

Titel: Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende

Citation: "Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2010 .
Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-ydr-txr-root.pdf> (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Tekstredegørelse

1. Bibliografisk beskrivelse 307
2. Manuskriptbeskrivelse 310
3. Tilblivelseshistorie 317
4. Udgivelsesmåde 318

1. Bibliografisk beskrivelse

»Foranlediget ved en Yttring af Dr. *Rudelbach* mig betræffende« blev trykt i *Fædrelandet*, 12. årgang, nr. 26, fredag den 31. jan. 1851. Artiklen er signeret »S. Kierkegaard«. *Fædrelandet* blev udgivet af J.F. Giødwad og C. Ploug; sidstnævnte fungerede også som ansvarlig redaktør. Avisen blev trykt hos Louis Klein i København og lå færdig fra trykkeriet kl. 19.30. Prisen var 6 skilling i løssalg, 15 mark pr. kvartal og 3 rigsdaler pr. kvartal leveret uden for København.

Artiklen er blevet kollationeret i tre eksemplarer af *Fædrelandet*, nr. 26, den 31. jan. 1851:

A Det Kgl. Biblioteks eksemplar, indbundet og beskåret.*

B Det Kgl. Biblioteks eksemplar, indbundet og beskåret.*

C Statsbibliotekets eksemplar, indbundet og beskåret.*

Ved den interne kollation af de tre eksemplarer blev der ikke konstateret afvigelser.* Eksemplar A danner grundlag for følgende beskrivelse.

Format og paginering

Formatet svarer til en folio.* Avisen har et omfang på fire sider, svarende til to blade dannet af et enkelt foldet ark. På hver side er der tre spalter. Siderne er pagineret 101-104; på forsiden er numrene angivet under spalterne, på de øvrige sider over. Spalterne er unummeret.*

SKs artikel har et omfang på fire spalter. Den udfylder avisens forside og første spalte af tre på anden side. Avisen i øvrigt rummer efterretninger, notitser og annoncer.

Beskrivelse af eksemplar A

Avisen måler ca. 335 × 494 mm.*

Papir

Der er benyttet almindeligt trykpapir af en træholdig kvalitet.

Typografi

Avisens fremherskende skriftsnit er antikva; fremhævet tekst er sat med fed eller spatieret skrift.

På forsiden er avisens hoved adskilt fra den øvrige tekst af en datolinje. Hovedet har følgende ordlyd:

Fædrelandet. | **1851.** | Abonnementspris i Kjøbenhavn 15 Mk. pr. Kvartal, 5 Mk. pr. Maaned, enkelte Nr. 6 Sk.; udenfor Kjøbenhavn 3 Rbd. pr. Kvartal frit i Huset. Hver Søgne-Aften udgaaer et Numer. | Bladets Contoir, store Kjøbmagergade Nr. 54, er aabent om Formiddagen Kl. 11-1.*

Datolinjen er indrammet af to tværgående dobbeltstreger: Den øverste er fed-fin, den nederste fin-fed. Imellem står følgende:

12te Aarg. Fredagen den 31. Januar. Nr. 26.

Årgangsnummeret er venstrestillet, datoen centreret, og avisnummeret højrestillet.

I avishovedet er »Fædrelandet.« centreret og sat med fed egyptienne i en punktstørrelse ca. 12 grader større end brødteksten.* Under avisnavnet står årstallet centreret med fed i en punktstørrelse ca. 3 grader større end brødteksten. Oplysningerne under årstallet om pris, udgivelsesfrekvens, kontorets beliggenhed og åbningstid er centreret og sat med samme punktstørrelse som brødteksten. I datolinjen er årgangen og avisnummeret sat med fed i en punktstørrelse ca. 2 grader større end brødteksten, mens datoen er sat med fed ca. 1 grad større end brødteksten. Se illustration 14.

Fædrelandet.

1851.

Abonnementspris i Kjøbenhavn 15 Mk. pr. Kvartal, 5 Mk. pr. Maaned, enkelte Nr. 6 Sk.; udenfor Kjøbenhavn 3 Rbd. pr. Kvartal frit i Huset. Hver Sogne-Aften udgaaer et Numer. Bladets Contoir, store Kjøbmagergade Nr. 54, er aabent om Formiddagen Kl. 11—1.

12te Aarg.

Fredagen den 31. Januar.

Nr. 26.

Foranlediget ved en Yttring*) af Dr. Rudelbach mig betræffende.

Ytringen findes p. 70.

I Teksten staar: Sandelig, Kirkens dybeste og hoieste Interesse i vore Dage er netop at blive emanciperet fra det man med Bette kan kalde Vane- og Stats-Christendom. 171.

Hertil saa Noten 121. 122) Det er det samme som en af vore mest udmærkede Skribenter fra de sidste Dage, Søren Kierkegaard, søger at indprente, indpræge, og som Luther siger inddrive alle dem, som ville høre.

Derpaa fortsættes Teksten saaledes i det umiddelbart paafølgende Punktum: Men til denne Emancipation er Civiløgeskabet et vigtigt, maaskee et uundværligt Middel, et nødvendigt Led i Organisationen af alle de Foranstaltninger, som betegne og betinge Religionsfrihedens Indførelse.

Altsaa alle disse mange kvalitetsforskjellige pseudonyme Skrifter lige fra „Euten — Eller“, saa dernæst alle mine forskjelligartede opbyggelige Skrifter, alt Dette slaas sammen under Eet og kaldes: Søren Kierkegaard.

Men til Ytringen selv. Paa denne passer temmelig nøie det Udtryk i Sproget: den er kun halv sand, det vil sige, det Halve, bogstaveligt taget, er det Sande, det andet Halve er Usandhed 172).

Jeg er en Hader af „Vane-Christendommen“. Det er Sandhed. Jeg hader Vane-Christendommen i hvilken som helst Skikkelse den viser sig. Dette „i hvilken som helst Skikkelse“ kunde jeg ønske særligen henmærket; thi Vane-Christendommen kan jo have mange Skikkelser. Og var der slet intet andet at vælge, var Valget kun mellem denne Art Vane-Christendom: en verdslig Letsindighed, der sørgløst lever hen i den Indbildning at være Christen, uden maaskee engang at have noget Indtryk af Christendommen, og den Art Vane-Christendom, der findes hos Seclerere, Opvakte, Hyperorthodoxe, Partigængere — naar galt skal være, jeg vælger ubetinget den første. Den første Art h'r dog kun letsindigt og negativt taget Christendommen forfængeligt, hvis man ellers overhovedet altid endog tør dømme den saa strengt; den anden har maaskee i saadant Hoved, i ethvert Tilfælde positivt taget Christendommen er forfængeligt; den første kunde man næsten fristes til at

ogsaa en Douceur til Den, der i disse mange Bøger kan paavise et eneste Project i Retning af Forandring i det Udvortes, eller blot en Andyning af et saadant Project, eller blot Noget, der i fjernteste Maade endog for den mest Nærstende paa den længste Afstand kunde ligne en Andyning af et saadant Project eller af en Troen paa, at det er i det Udvortes Feilen stikker, at det er Forandring i det Udvortes der behøves, Forandring i det Udvortes der skal hjælpe os.

I Forhold til den mig forundte Evne har jeg med Flid ogsaa med adskillige Opoffrelser redeligt arbejdet for at inderliggjøre Christendommen i mig; og i Andre, hvis ellers Andre ville lade sig paavirke. Men just fordi jeg fra Begyndelsen har forstået, at Christendom er Inderlighed, og Inderliggjørelse af Christendom just min Opgave: derfor har jeg med den ængsteligste Samvittighedsfuldhed vaaget over, at der da ikke har indblandet sig ikke en Passus, ikke et Punctum, ikke en Linie, ikke et Ord, ikke en Stavelse, ikke et Bogstav i Retning af Forslag til Forandring i det Udvortes, eller i Retning af en Troen paa, at det er i det Udvortes Feilen stikker, at det er Forandring i det Udvortes der behøves, Forandring i det Udvortes der skal hjælpe os.

Intet er jeg saa betænkelig ved som ved Alt, hvad der endog blot smager af denne usalige Forveksling af Politik og Christendom, en Forveksling, der saa let kan bringe en ny Art Kirke-Reformation op og i Mode, den bagvendte Reformation, der reformerende sætter et nyt Slettere i Stedet for et gammelt Bedre, medens det dog skal være vist og sandt, at det er en Reformation, i hvilken Andetning hele Byen bliver illumneret.

Christendom er Inderlighed, Inderliggjørelse. Ere til en given Tid de Former, hvorunder det skal leves, ikke de fuldkomneste; nu, i Guds Navn; kan man faae dem bedre: vel. Men væsenlig: Christendom er Inderlighed. Som det er Menneskets Fortrin for Dyret at kunne leve under ethvert Clima, saaledes rangerer Fuldkommet i Christendom, just fordi denne er Inderlighed, efter sin Slyrte til at kunne leve om saa var under de ufuldkomneste Former. Politik er dette udvortes Væsen, denne taalnlige Travlhed for Forandring i det Udvortes.

Som man aller seer af hans sidste Skrift, troer Dr. R. paa, at det der skal frelse Kirken og Christendommen er „de frie Institutioner“. Skulde dette høre med til sand Christendom, denne Tro paa de politisk onnsaede, frie

dommen er den seierrige Inderlighed. Og det var dette der skulde arbejdes for, at denne seierrige Inderlighed var om muligt i ethvert Menneske, at „den Enkelte“ sandere og sandere blev Christen. Det var dette, der skulde gjøres: Selvbekymringen skal vækkes i „den Enkelte“, den Selvbekymring, der uendelig giver ham Andet at tanke paa end de ydre Former, den Selvbekymring, der, naar den saa har gjort et Menneske saaledes indadvendt, under hoiere Indflydelse forklarer sig til hin seierrige Inderlighed, medens dog Selvbekymringen vedbliver, betryggende ham, at han ikke alter bliver udadvendt. Derfor har jeg, for Idealerne, kæmpet med „Sandhedsdragene“, for, ved Synet af Idealerne, at vække denne Selvbekymring i „den Enkelte“, selv bekymret, saaret af Idealerne, dog usigelig glad derved og taknemmelig derfor.

Forskjellen mellem Dr. R. og mig er i saaledes end nok; denne Forskel maa jeg paa det Bestemteste gjøre gjældende. Der er en anden ogsaa i saaledes end Forskel mellem os, som jeg viligt fremhæver: Dr. R. er i Besiddelse af en forbausende Lærdom, efter hvad jeg kjender vel den lærdeste Mand i Danmark, Noget vi, i mine Tanker, alle bør være glade ved, at der er en saadan lærd Mand iblandt os; derimod er jeg, især sammenlignelsesvis, udi Lærdom og „Vidskab“ en Stympet, der saadan til Husbehov kan den lille Tabel. Men en anerkjendende, og i saa stærke Udtryk anerkjendende Despointeren af min Forfatter-Virksomheds Betydning har jeg ikke kunnet tie til; jeg frygter virkelig for, at det, om end med faa Ord, skulde lykkes, „som Luther siger at inddrive“ denne — Misforstaaelse „i alle dem, der ville høre“. Og jeg har troet, at det, netop i dette Øieblik, var min Pligt at imodegaae — hvad vel ellers neppe kunde være faldet mig ind — og lidt udførligere, end det i ethvert Tilfælde ellers kunde være faldet mig ind, at imodegaae denne Misforstaaelse, ogsaa for at forbinde, at det da ikke, maaskee forledt ved denne Ytring af Dr. R., skulde blive et vist Parti „den Vane“, uendeliger indrollere mig paa Partiet.

S. Kierkegaard.

Lad mig dog tilføie følgende, for at hvad jeg siger ikke skal blive misforstaaet, som var det min Mening, at Christendom ene og alene bestod i, at finde sig i Alt betræffende de ydre Former, uden at gjøre det Mindste, som vidste ikke Christendommen ypperligt Besked om, hvad der er at gjøre — naar galt skulde være. Men

14. Fædrelandet, nr. 26, den 31. januar 1851, forside, udsnit

Nederst i avisens sidste spalte, adskilt fra en foregående notits af en tværgående skillestreg i kolumnens bredde, står trykkesidspunktet:

Færdigt fra Trykkeriet Kl. 7½.

Bagsidens fod er adskilt fra avisens øvrige tekst af en tværgående fed-fin dobbeltstreg og har ordlyden:

Udgivere: **J. F. Giødwad** og **C. Ploug**; ansvarlig: **C. Ploug** | [Skillestreg] | Trykt med Hurtigpresse hos **Louis Klein**.

Artiklens overskrift »Foranlediget ved en Yttring af Dr. | Rudelbach mig betræffende.« er centreret i spalten og sat med fed ca. 1 grad større end brødteksten; »Rudelbach« er tillige spatieret. Artiklen indledes af en fed uncial ca. 2 grader større end brødteksten. Fodnoter, der er placeret nederst i spalterne under en kort, venstrestillet streg, er sat ca. 2 grader mindre end brødteksten. Signaturen »S. Kierkegaard.« er sat med samme punktstørrelse som brødteksten, spatieret og indrykket fra højre.

Mellem overskrift og brødtekst er sat en kort, vandret skillestreg. En tilsvarende skillestreg deler teksten mellem artiklens indledende citater og den efterfølgende brødtekst. Efter signaturen er sat en lidt længere vandret skillestreg, hvorefter artiklen fortsætter med en tilføjelse. Som afslutning på artiklen er sat en lang, vandret skillestreg. Mellem spalterne er overalt sat en fed, lodret skillestreg.

Spaltekolonnen måler ca. 87 mm i bredden, og en spalte har op til 107 linjer inklusive artiklens sidste fodnote i den afsluttende spalte. Artiklens brødtekst er sat med en skriftstørrelse svarende til ca. 10 punkt (korpus). Der er dobbelt ordmellemlum efter punktum.

Der er flere eksempler på sætter- og trykfejl. En omvendt type findes i »udvortes«, der er sat »ndvortes« (SKS 14, 113,46). En forkert type findes i »Christne«, der er sat »Cristne« (115,19). Der er mange trykfejl i form af læderede typer.* Desuden ses en udfalden type i »har«, der står som »h r« (111,53);

2. Manuskriptbeskrivelse

Til »Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende« findes følgende manuskripter i Kierkegaard Arkivet (KA) på Det Kgl. Bibliotek.

YDR 1 Udkast til »Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende«, fordelt på 1 dobbeltblad, 2 løse blade og 1 løs lap, i alt 4 blade og 1 løs lap. Udkast til artiklen.

1.1 1 dobbeltblad i 4°.^{*}
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 169 × 202 mm.^{*}
Bladene er foldet på langs; en bred inderspalte rummer tekst, en smal yderspalte tilføjelser. Bl. [2v] er ubeskrevet.
Bl. [1r] indledes med en kort vandret streg.
Enkelte korrektioner i form af udstregninger og tilføjelser. En udstregning med blyant findes på bl. [2r].

(Pap. X 5 B 124)

1.1

Udkast til en ubenyttet slutning.

1.2 1 løst blad i 4°. Uregelmæssigt afrevet, med rester fra dobbeltbladets andet blad.

Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: ca. 170 × 202 mm.
Bladet har været foldet midtpå efter beskrivning, en gang på langs og en gang på tværs. Versosiden er beskrevet ca. en tredjedel; siderne har smal venstre- og højremargin.
Øverst på rectosiden findes overskriften »*Slutning*« indrykket og understreget med blyant.

Enkelte korrektioner i form af tilføjelser og udstregninger af enkeltord.

(Pap. X 5 B 125)

1.2

Ubenyttet udkast til et stykke af artiklen.

1.3 1 løs lap. Lappen har to uregelmæssigt afrevne kanter.

Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: ca. 170 × 144 mm.
Lappen har været foldet en gang på tværs efter beskrivning. Den ene side af lappen er beskrevet i næsten hele dens bredde. Den anden side er ubeskrevet.
Få korrektioner.

(Pap. X 5 B 126)

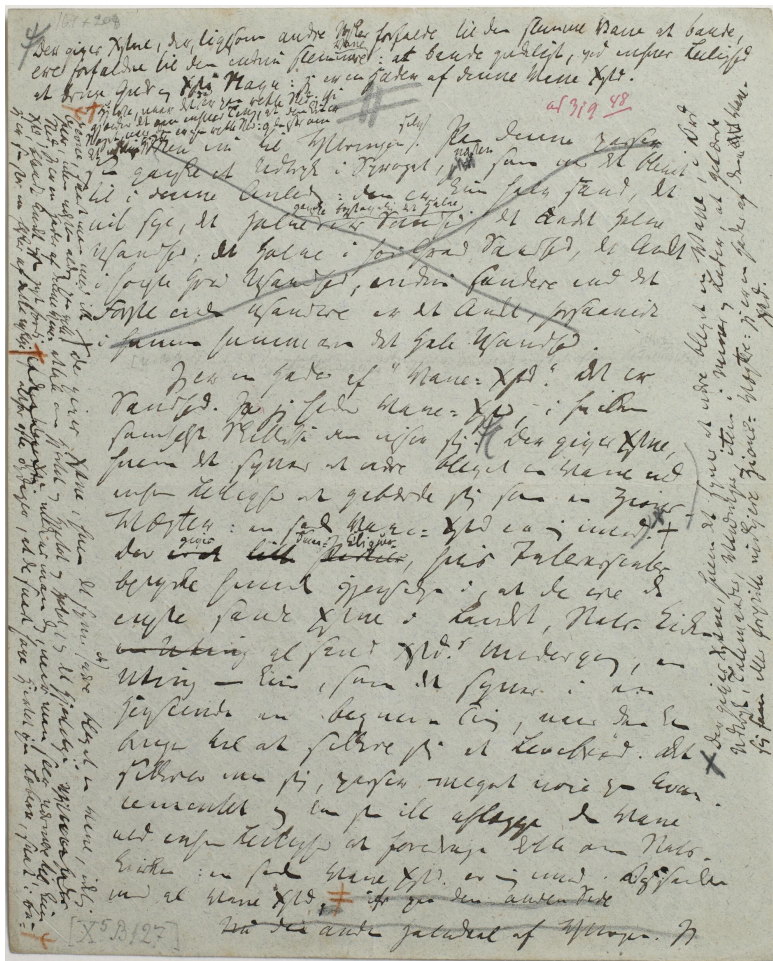
1.3

Udkast til artiklen.

1.4 1 løst blad i 4°. Bladets højre kant er uregelmæssigt afrevet.

Ingen paginering.
Papir: blåligt koncept, groft. Mål: ca. 169 × 209 mm.
Den løbende tekst begynder på bl. [1r] og slutter efter 6 linjer på bl. [1v]; nederst på bl. [1v] findes en længere tilføjelse. Siderne har smal venstre- og højremargin. Bladet har været foldet en gang på langs og en gang på tværs efter beskrivning.
Øverst på bl. [1r] er et dobbeltkors skrevet med blyant. Derover findes en tilføjelse skrevet med blæk med et indvisningstegn i blyant. Samme indvisningstegn med blyant findes i hovedteksten. Umiddelbart derefter i hovedteksten er sat en blyantparentes omkring 4 linjer; tekststedet er tillige markeret i højre margin med en blyantstreg. Efter blyantparentesen findes et blyantkryds, der indviser en tilføjelse skrevet på langs i højre margin. En tilføjelse indvist med blækkors er skrevet på langs og fylder omtrent to tredjedele af venstre margin; tilføjelsen er fortsat ovenfor i den øverste tredjedel af venstre margin og indvist i det foregående med et tegn i rødkridt; tilføjelsen er yderligere fortsat oven over

hovedteksten og indvist i det foregående med et tegn i rødkridt. Nederst på siden findes et indvisningstegn i rødkridt, der indviser en tilføjelse fra bl. [1v] med samme tegn i rødkridt. Se illustration 15.

15. Ms. 1.4, bl. [1r], udkast med tilføjelser

En del korrektioner. På bl. [1r] er de 8 første linjer slettet med et stort blyantkryds. Nederst på siden er halvanden linje slettet med blyantstreger. På bl. [1v] er hovedtekstens 6 linjer slettet med et stort blyantkryds; tilføjelsen nederst på siden er slettet tilsvarende.

(Pap. X 5 B 127)

1.4

(KA, B pk. 45; Pap. X 5 B 124-127)

1

Renskrift af »Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende« og tilføjelser til renskriften, fordelt på 8 løse blade og 1 lap. Renskriften har været benyttet som trykmanuskript.*

2

Renskrift af artiklen.

2.1

6 løse blade i 4°.

Bladene er med blyant pagineret 1-11, idet bl. [2v] er uden paginering og i øvrigt ubeskrivet.

Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 169 x 202 mm.

Bladene er foldet på langs; en bred inderspalte rummer tekst, en smal yderspalte tilføjelser. Har yderligere været foldet en gang på langs efter beskrivning.

S. 1 har overskriften »Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach / mig betræffende.«. Efter »Yttring« er sat et indvisningstegn; nederst på siden findes det tilsvarende indvisningstegn ud for en anmærkning. Nederst i marginen på s. 7 findes signaturen »S. Kierkegaard.«.

På s. 1 er en skillestreg indsat i den løbende tekst, og s. 8 indledes

tilsvarende med en skillestreg. En anmærkning i hovedspalten på s. 1 og en på s. 2 er adskilt fra hovedteksten med en tynd skillestreg.

To indvisningstegn med blyant og fire med rødkridt findes på s. 6, to med rødkridt findes på s. 11. Ud for det ene på s. 11 står henvisningen »cfr Hoslagte« refererende til ms. 2.1.1.

Mange korrektioner i form af udstregninger og tilføjelser. På s. 1 og 2 er en lang marginaltilføjelse blevet slettet med to blyantkryds, desuden er den sidste halvanden linje på s. 1 og de første to linjer på s. 2 slettet med skrå blyantstreger. På s. 5 er to tilføjelser, hhv. i marginen og nederst på siden, og på s. 6 en del af en marginaltilføjelse slettet med indrammede blyantkryds. På s. 6 er fem linjer slettet med blyant, og på s. 10 er i alt seks linjer slettet med blyant.

(Pap. X 5 B 121)

Hertil hører følgende:

Tilføjelse til renskriften (SKS 14, 115,36-116,37, dvs.

2.1.1 noten).

1 løst blad i 4°. Bladets højre kant er uregelmæssigt afrevet.

Ingen paginering.

Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 167 × 202 mm.

Bladet er foldet på langs; en bred inderspalte rummer tekst, en smal yderspalte tilføjelser. Har yderligere været foldet en gang på langs efter beskrivning.

Øverst på rectosiden ses et dobbeltkors i rødkridt og påskriften »ad pag 11«, der er skrevet med blyant og refererer til s. 11 i ms. 2.1.

Enkelte korrektioner i form af udstregninger og tilføjelser.

(Pap. X 5 B 121,13)

2.1.1

2.1

Renskrift af en ubenyttet tilføjelse.

2.2

1 løst blad i 4°. Uregelmæssigt afrevet venstrekant.

Ingen paginering.

Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 170 × 202 mm.

Bladet har været foldet en gang på langs og en gang på tværs efter beskrivning. Bl. [1r] er beskrevet i næsten hele sidens bredde. Bl. [1v] er ubeskrevet.

Enkelte korrektioner.

(Pap. X 5 B 122)

2.2

Renskrift af en ubenyttet tilføjelse.

2.3

1 løs lap. To uregelmæssigt afrevne kanter.

Ingen paginering.

Papir: gulligt koncept, glat. Mål: ca. 170 × 89-103 mm.

Lappen har været foldet en gang på tværs. Halvdelen af lappens ene side er beskrevet. Den anden siden er ubeskrevet.

En enkelt korrektion.

(Pap. X 5 B 123)

2.3

(KA, B pk. 45; Pap. X 5 B 121-123)

2

Omslag til artiklen.

3

1 løst blad i 2°.

Ingen paginering.

Papir: blåligt koncept, groft. Mål foldet: ca. 220 × 209 mm.

Omslaget har været foldet to gange på tværs og en gang på langs.

Omslaget bærer påskriften: »Artiklen om Rudelbach / Deri en en [sic] Deel, som ikke blev brugt, / men som kan have sin Betydning.«.

Ingen korrektioner.
(KA, B pk. 45; Pap. X 5 B 120)

3

(L-fort. + B-fort. 319; KA, B pk. 45; Pap. X 5 B 120-127)

3. Tilblivelseshistorie

Årsagen til at SK skriver »Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende« skal findes i note 121 i A.G. Rudelbachs bog *Om det borgerlige Ægteskab*, hvor han belægger sine ord ved at henvise til SK.*

Manuskriptmaterialet til artiklen er udateret, men Rudelbachs bog blev averteret som udkommet i *Adresseavisen*, nr. 19, den 23. jan. 1851. SK har altså skrevet sin artikel på et tidspunkt mellem den 23. og den 31. jan. 1851, hvor den blev trykt i *Fædrelandet*.

Rudelbach var ikke SK ubekendt, som det også nævnes i artiklen. SK ejede en del af hans bøger, og Rudelbach er ofte nævnt i SKs optegnelser* – således i NB12:117 fra omkring den 31. aug. 1849:

Nu skal man da formodentlig til at reformere Kirken; der skal saa holdes Synoder, balloteres o: s: v: Selv de strengeste Orthodoxe selv Rudelbach synes at ville indtage den Stilling, at forholde sig ligefrem til alt Dette, og gjøre hvad han kan for at det da saa maa blive saa orthodoxt som muligt.*

Af det foreliggende manuskriptmateriale har ms. 1.1 ikke fundet direkte anvendelse i den senere artikel, men emnemæssigt er der en vis lighed mellem dette ms. og det afsnit midtvejs i den trykte artikel, som begynder: »At en Politiker troer paa« (SKS 14, 113,34). Et udkast til en slutning på artiklen findes i ms. 1.2, men det er heller ikke blevet anvendt i den endelige artikel. Det samme gør sig gældende med den lap, der udgør ms. 1.3, hvis tekst drejer sig om menneskets forhold til idealerne. Ms. 1.4 er derimod meget lig de første afsnit efter det indledende citat i den trykte artikel inklusive artiklens anden note (SKS 14, 111,38-112,82, dvs. afsnittet fra »Jeg er en Hader« til og med »Udvortes« samt noten, der begynder i SKS 14, 111,34). Kortere passager fra dette manuskript er, i visse tilfælde ordret, andre gange omskrevet, at finde i den trykte artikel, men ikke nødvendigvis i den rækkefølge, hvori de er indordnet i manuskriptet. Som det fremgår af manuskriptbeskrivelsen, er ms. 1.4 en noget uoverskuelig affære med mange tilføjelser på tværs af den vanlige skriveretning. Af det bevarede kladdemateriale er ms. 1.4 det, som ligner renskriften mest, dog uden at kunne betragtes som et direkte forlæg; snarere er det et idéudkast.

I ms. 2.1, renskriften, findes en hel del korrektioner og tilføjelser og desuden en selvstændig anmærkning, ms. 2.1.1, der genfindes som den endelige artikels sidste note (SKS 14, 115,36). SK har altså først fået artiklens form og indhold på plads i den foreliggende renskrift. Det tyder på, at han har arbejdet med teksten indtil tæt på trykkesidspunktet. Ms. 2.2 er en renskrift til den tilføjelse, der begynder på s. 1 og fortsætter om på s. 2 i ms. 2.1. I ms. 2.1 er tilføjelsen dog senere slettet med blyant. Den løse lap, der udgør ms. 2.3, er en renskrift til en tilføjelse på s. 5 i ms. 2.1; denne tilføjelse er dog også slettet med blyant.

De mange forkastede tekststykker har imidlertid ikke skullet henligge i glemsel, hvorfor SK på omslaget til manuskripterne, ms. 3, har anført, at deri er »en Deel, som ikke blev brugt, men som kan have sin Betydning.«.

Rudelbach var ikke sen til give svar på SKs artikel. I *Fædrelandet*, nr. 37 og 38, hhv. den 13. og 14. feb. 1851, blev hans dobbeltartikel »Afnødt Erklæring om et personligt Punkt og tillige om Betydningen af 'Kirkens frie Institutioner'« bragt. Denne artikel resulterede i endnu et skrift fra SKs hånd, en artikel med overskriften »Enden paa Sagen«, som dog forblev utrykt.*

4. Udgivelsesmåde

»Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende« blev som nævnt trykt i *Fædrelandet*. * Det har ikke været muligt at efterspore, om SK modtog honorar for artiklen.

Af stor betydning for receptionen allerede i SKs umiddelbare eftertid var Rasmus Nielsens udgivelse af *S. Kierkegaard's Bladartikler i 1857 (Bl.art.)*. Heri indgår størstedelen af SKs artikler, også »Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende«^{*}.